

การบอกรับฐานข้อมูลออนไลน์ในลักษณะของสัญญาใบอนุญาตให้เข้าถึงและใช้บริการฐานข้อมูลออนไลน์เดี่ยว
ระดับชาติ (National Site License) : กรณีศึกษาประเทศเกาหลี

ดาร์รัตน์ รัชดานุรักษ์

ฝ่ายวิจัยนโยบาย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

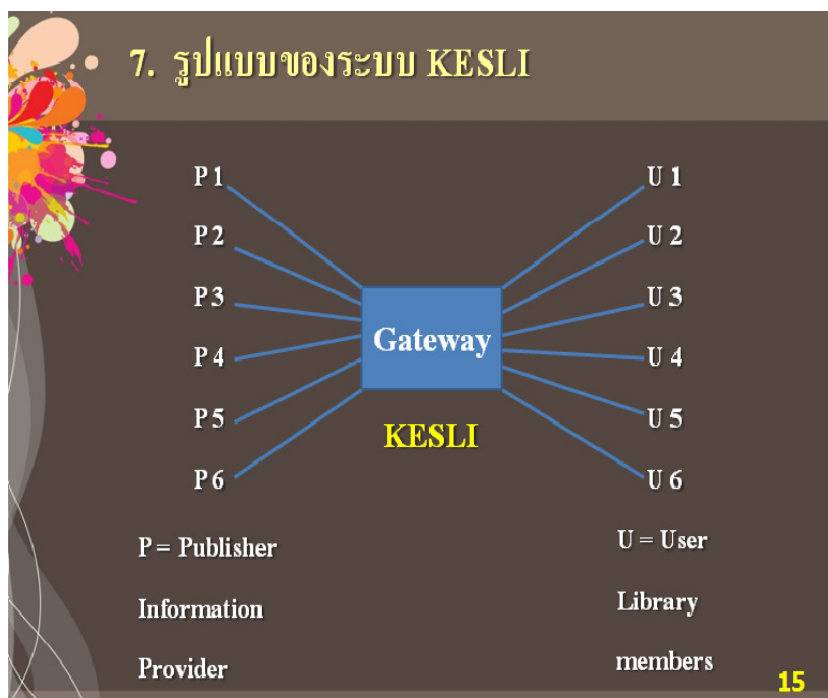
ในปี ค.ศ. 1999 เครือข่ายห้องสมุดวิทยาศาสตร์ดิจิทัลแห่งชาติ (the National Digital Science Library: NSDL) ของเกาหลีได้ก่อตั้ง The Korean Electronic Site License Initiative (KESLI) ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันวิจัยเทคโนโลยีสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Korea Institute of Science and Technology Information, KISTI) เพื่อทำหน้าที่เป็นเครือข่ายแห่งชาติ (national consortium) ในการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยและรวมตัวกันเป็นชุมชนห้องสมุดเพื่อให้มีความร่วมมือในการสั่งซื้อฐานข้อมูลออนไลน์ขึ้น และเพื่อช่วยในการเข้าถึงเนื้อหาวิชาการในวารสาร ตลอดจนป้องกันไม่ให้มีขีดจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเชิงวิชาการ โดยเฉพาะวารสารที่มีลิขสิทธิ์ รวมทั้งรักษาข้อมูลในรูปของฐานข้อมูลออนไลน์ให้อยู่ได้ระยะยาวนาน และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างมีคุณค่ามากที่สุด

ต่อมา ได้มีการจัดประชุมบรรณารักษ์ห้องสมุด และตัวแทนจากสำนักพิมพ์ต่างๆ โดยมีข้อสรุปของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงแห่งเกาหลี (Korea Advanced Institute of Science and Technology :KAIST) ในการมอบให้บริษัท Swets เป็นตัวแทน เพื่อดำเนินการเจรจาเรื่องลิขสิทธิ์กับสำนักพิมพ์ต่างๆ โดยในระยะแรก KESLI ได้ประกาศลงนามสัญญากับ 4 สำนักพิมพ์ที่มีวารสารวิชาการมากที่สุด คือ American Chemical Society, Blackwell Science และ Kluwer Academic รวมทั้ง Elsevier Science ทำให้ KESLI กลายเป็นชุมชนห้องสมุดที่มีขนาดใหญ่และได้รับความนิยมน่าเชื่อถืออย่างมาก และเปิดให้บริการในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 2001 โดย KESLI ได้กำหนดเป้าหมายออกเป็น 2 ประการ คือ การให้บริการวารสารในราคาต่ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีหน่วยที่ทำหน้าที่ซื้อวารสารและจัดการการให้บริการทั้งสำนักพิมพ์และผู้ใช้

(1) รูปแบบการดำเนินการ

รูปแบบการดำเนินงาน (business model) ของ KESLI เพื่อต้องการให้ KESLI เป็นประตูเชื่อมสู่สำนักพิมพ์ ผู้ผลิตข้อมูล และหน่วยงานสนับสนุน (KESLI as gateway) (แผนภาพที่ 2-5)

แผนภาพที่ 2-5 รูปแบบของการดำเนินงานของ KESLI

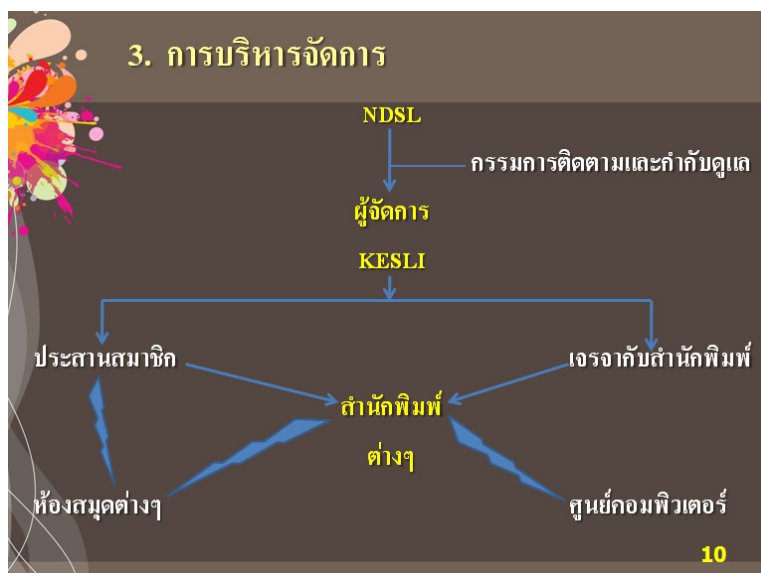

ที่มา : สุวคนธ์ ศิริวงค์วรวัฒน์. การใช้ Online Database ในมุมมองของภาคเอกชน และแนวทางการบอกรับในลักษณะของ National Site License. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

<http://www.slideshare.net/boonkiat007/onlinedatabase-8720452>

เครือข่ายห้องสมุดวิทยาศาสตร์ดิจิทัลแห่งชาติ (The National Digital Science Library: NSDL) จะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการติดตาม และกำกับดูแล The Korean Electronic Site License Initiative (KESLI) โดย KESLI จะทำหน้าที่เจรจาต่อรองกับสำนักพิมพ์ต่างๆ และประสานงานกับสมาชิก จากนั้น จะแจ้งระยะเวลาและเงื่อนไขของฐานข้อมูลออนไลน์ไปยังห้องสมุดที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานที่สนใจจะซื้อฐานข้อมูลออนไลน์ใด จะทำสัญญาข้อตกลงแบบไตรภาคี (three-party contracts) ระหว่างสำนักพิมพ์ สถาบัน/หน่วยงาน (institution) และ KESLI (แผนภาพที่ 2-6)

แผนภาพที่ 2-6 การบริหารจัดการของ KESLI

ที่มา : สุวคนธ์ ศิริวงศ์รวัดณ์. การใช้ Online Database ในมุมมองของภาคเอกชน และแนวทางการบอกรับในลักษณะของ National Site License. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

<http://www.slideshare.net/boonkiat007/onlinedatabase-8720452>

รูปแบบราคา (Pricing Models) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่ม A : การกำหนดราคาของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนเต็มเวลา (FTE)

กลุ่ม B : ราคาเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับจำนวนของห้องสมุดที่ร่วมกันจัดซื้อ

กลุ่ม C : ราคาเป็นยอดรวม (lum sum) ขึ้นอยู่กับรูปแบบของความร่วมมือ

กลุ่ม D : ราคาเดียวตลอดไม่ว่าจะเป็น A, B, หรือ C หรือ อื่นๆ ซึ่งเรียกว่า Flat fee

สมาชิกที่เข้าร่วม หอสมุดที่ร่วมโครงการ (Participating Libraries) หอสมุดที่เข้าร่วมโครงการมี 5 ประเภท แบ่งออกเป็น หอสมุดอุดมศึกษา หอสมุดวิจัย หอสมุดแพทย์ หอสมุดประชาชน โดยครั้งแรกที่เริ่มโครงการในปี ค.ศ. 1999 มีเข้าร่วมโครงการจำนวน 70 แห่ง และเพิ่มขึ้นเป็น 355 แห่งในปี ค.ศ. 2010 โดยมีรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-4 ประเภทของห้องสมุดที่เข้าร่วมโครงการปี 2000-2010

หน่วย : แห่ง

ห้องสมุด	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2010
ห้องสมุด อุดมศึกษา	101	129	137	142	147	146	144	174
ห้องสมุด สถาบันวิจัย	29	34	37	43	51	58	62	67
ห้องสมุดบริษัท เอกชน	13	26	38	43	45	59	52	56
ห้องสมุดแพทย์	12	28	39	39	43	49	47	31
ห้องสมุด ประชาชน	5	6	8	9	13	13	12	27
รวม	160	223	259	276	299	324	317	355

ที่มา : Ho Nam Choi, Eun G. Park., Preserving perpetual access to electronic journals: A Korean consortial approach., 12 April 2007.

เกณฑ์การคัดเลือกสำนักพิมพ์ กำหนดขึ้นโดย NDAC (National Database Archive Center) โดยพิจารณาปัจจัยจากสำคัญ 5 ประการ คือ ราคา ค่าบำรุงรักษา การใช้วารสาร (วัดจากการ download) คุณภาพของวารสาร (SCI Impact factor) และจำนวนวารสาร (ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์นั้นๆ)

กลุ่มความร่วมมือย่อยตามสำนักพิมพ์ (Sub-consortia by publishers) KESLI ได้จัดตั้งเครือข่ายย่อย (subconsortia) กับสำนักพิมพ์ต่างๆ ขึ้น โดยให้ห้องสมุดต่างๆ สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยตามความต้องการของหน่วยงานนั้นๆ เช่น เครือข่าย KESLI-Elsevier, KESLI-Blackwell, และ KESLI-Springer, KESLI – American Chemical Society, KESLI – Kluwer Academic เป็นต้น โดยเครือข่าย KESLI-Elsevier มีสมาชิกที่ทำสัญญาด้วยมากที่สุด ประมาณ 100 แห่ง หรือ 200 สัญญา รองลงมา คือ เครือข่าย KESLI-Springer มีสมาชิกจำนวน 40 แห่ง หรือคิดเป็นสัญญาข้อตกลงจำนวน 50 สัญญา ทั้งนี้ จำนวนเครือข่ายย่อยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จาก 6 แห่ง (หรือ 6 สำนักพิมพ์) ในปี ค.ศ. 2000 เป็น 89 เครือข่ายย่อย ในปี ค.ศ. 2006

เกณฑ์การคัดเลือกวารสาร เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันในการคัดเลือกวารสารที่รวมถึง digital archive จึงได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกออกเป็น 4 ประการ คือ

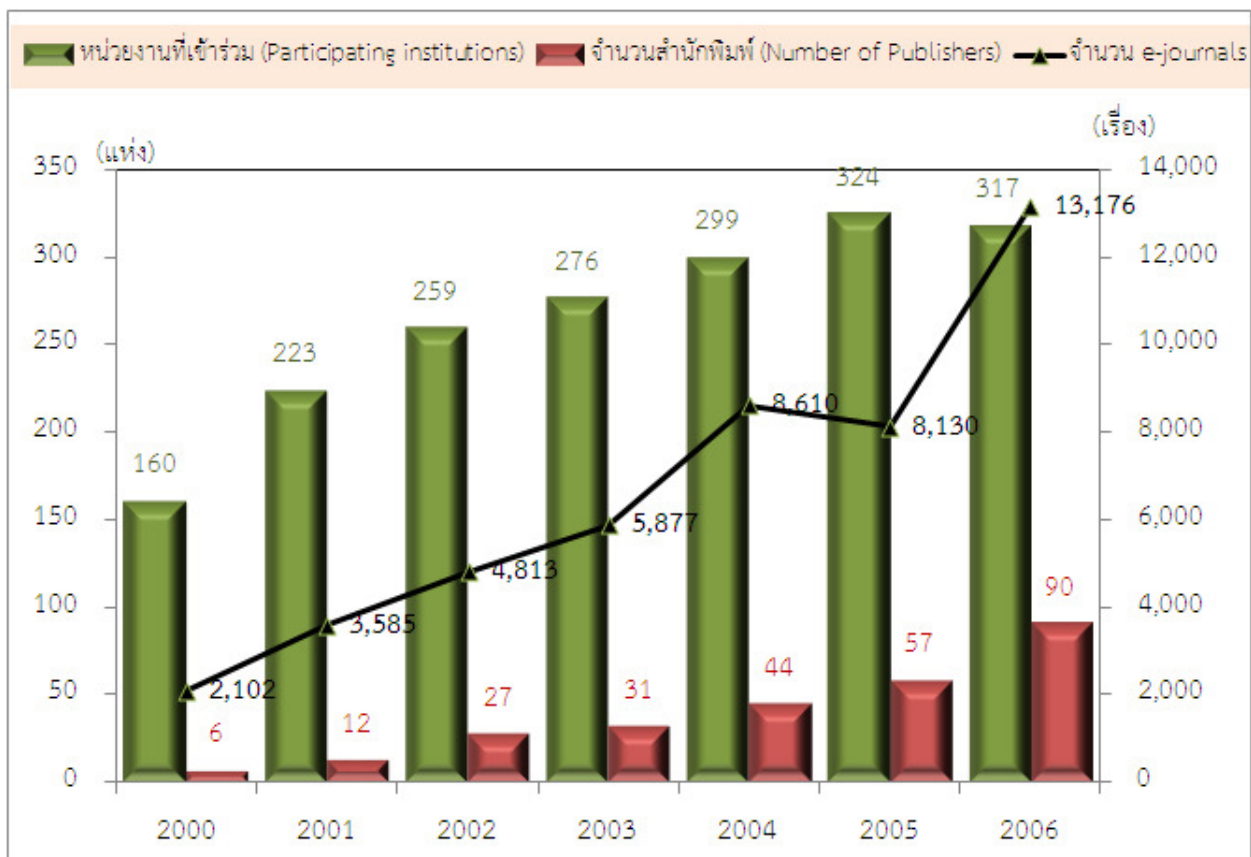
- 1) สิทธิในการใช้งานได้ตลอดชีพ (perpetuity of use)

- 2) คุณภาพของวารสาร (Journal impact factor)
- 3) จำนวนผู้ใช้ (number of users)
- 4) ต้นทุนต่อหน่วย (invested unit cost)

(2) สถานภาพการดำเนินโครงการ

KESLI ประสบผลสำเร็จอย่างมากในรูปแบบของธุรกิจเพื่อการจัดซื้อและบริการฐานข้อมูลออนไลน์ โดยจะเห็นได้ว่า ในช่วง 7 ปี ของการดำเนินโครงการ (ค.ศ. 2000-2006) มีอัตราการเติบโตของห้องสมุดที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก สำนักพิมพ์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด กล่าวคือ มีจำนวนห้องสมุดที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่า จาก 160 แห่ง ในปี ค.ศ.2000 เป็น 317 แห่ง ในปี ค.ศ.2006 และมีสำนักพิมพ์เพิ่มขึ้นจาก 6 แห่ง เป็น 90 แห่ง และมีจำนวนวารสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับรองรับการสืบค้นข้อมูลของสมาชิกเพิ่มขึ้นกว่า 6 เท่า จาก 2000 เรื่อง เป็นกว่า 13,000 เรื่อง (แผนภาพที่ 2-7)

แผนภาพที่ 2-7 อัตราการเติบโตของ KESLI ในปี ค.ศ. 2000-2006.

ที่มา : Eun-Ja Shin. Sejong University, Seoul, South Korea. The Effect of Mass Purchase on Document Supply Service at South Korean Medical Libraries. Libri, 2008, vol. 58, pp. 257-264.

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล e-Gate database ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่ KESLI พัฒนาขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับระบบ one-stop gateway comprehensive services ที่จะนำผู้ใช้ไปยังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญพบว่า ในช่วง 10 ปีของการดำเนินการ (ปี ค.ศ.2000-2010) KESLI มีสมาชิกมากกว่า 14 ล้านคน มีเอกสารสำหรับการค้นคว้า ทั้งที่เป็นบรรณานุกรม เอกสารอ้างอิง และวารสารรวมประมาณ 35 ล้านเรื่อง ในจำนวนนี้ สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มีเนื้อหามากที่สุด (41%) รองลงมาคือ สังคมศาสตร์ (28%) และ ธรรมชาติวิทยา (17%) ตามลำดับ (ตารางที่ 2-5)

ตารางที่ 2-5 ประเภทของห้องสมุดที่เข้าร่วมโครงการปี ค.ศ.2000-2010 (ข้อมูลสะสม)

รายการ	จำนวน (รายการ)
1. รายการบรรณานุกรมของบทความ	28,773,340
2. รายการบรรณานุกรมของวารสาร	217,974
3. license data ต่อวารสารอิเล็กทรอนิกส์แต่ละชื่อเรื่อง	14,420,882
4. ข้อมูล เล่มที่/ฉบับที่ ของวารสาร	4,821,577
5. ข้อมูลของสมาชิก KESLI	14,915,278
6. เนื้อหาใน e-Gate database แบ่งตามสาขาได้ดังนี้	
● วิทยาศาสตร์ประยุกต์	41 %
● สังคมศาสตร์	28 %
● ธรรมชาติวิทยา	17 %
● มนุษยศาสตร์	14 %

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล 30 มิถุนายน 2005 สุวคนธ์ ศิริวงศ์วรวัฒน์. การใช้ Online Database ในมุมมองของภาคเอกชน และแนวทางการบอกรับในลักษณะของ National Site License. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

<http://liblog.dpu.ac.th/wp-content/uploads/2011/11/111.bmp>

นอกจากนี้ จากสถิติจากเดือนมกราคม – มิถุนายน 2005 มีผู้ใช้ดาวน์โหลดข้อมูลบทความผ่านระบบ 491,454 บทความ และการดาวน์โหลดเพิ่มขึ้นอย่างคงที่ประมาณ 20% ต่อเดือน โดยส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการวิจัย รองลงมา คือ ปริญญาตรี และนักวิจัยศาสตราจารย์ ตามลำดับ (ตารางที่ 2-6)

ตารางที่ 2-6 ข้อมูลจำนวนผู้ใช้บริการฐานข้อมูลออนไลน์ของ KESLI ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2005

ผู้ใช้บริการ	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
ปริญญาเอก	9,138	13 %
ปริญญาโท	19,514	28 %
ปริญญาตรี	14,449	21 %
นักวิจัย	11,399	17 %
ศาสตราจารย์	9,092	13 %
บรรณารักษ์	1,324	2 %
อื่นๆ	3,897	6%

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล 30 มิถุนายน 2005 สุวคนธ์ ศิริวงศ์รววัฒน์. การใช้ Online Database ในมุมมองของภาคเอกชน และแนวทางการบอกรับในลักษณะของ National Site License. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

<http://liblog.dpu.ac.th/wp-content/uploads/2011/11/111.bmp>

(3) ผลสำเร็จที่ได้รับ

ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการของ KESLI ได้สร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างสำนักพิมพ์และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ โดย KESLI ได้พยายามสนองต่อความต้องการของห้องสมุดในการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการเผยแพร่ข้อมูลให้มีการใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งพบว่า

- สิ่งสำคัญที่ได้รับการสนองตอบอย่างดีจากผู้ใช้ คือ การมีรูปแบบของการอนุญาตให้เข้าถึงฐานข้อมูลออนไลน์เป็นมาตรฐานตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 เป็นต้นมา และสามารถใช้ได้กับทั้งสมาชิก และสำนักพิมพ์
- มีการพัฒนาโปรแกรมป้องกันอันตรายจากการเข้าถึงฐานข้อมูลได้ดี ผ่านโครงสร้างของระบบ National Digital Archive system
- มีระบบเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติได้ ณ จุดเดียว ที่เชื่อมโยงกันเป็น journal metadata

KESLI มีความสำคัญต่อชุมชนนักวิชาการของเกาหลีอย่างมาก เพราะสามารถเข้าถึงบทความวิชาการผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ทั่วโลกได้โดยผ่าน National Site License อย่างไรก็ตาม consortium KESLI e-journal อาจไม่ได้ต่ออายุการเป็นสมาชิกก็ได้ และโอกาสที่จะได้ใช้บทความดังกล่าวก็อาจจะไม่ได้ใช้ เพราะ KESLI ไม่ได้เป็นเจ้าของเนื้อหา แต่เพียงได้รับสัญญาอนุญาตจากสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น KESLI จึงได้วางแผนในการดำเนินงานขั้นต่อไป คือ

- 1) จะต้องมีการสำรองเก็บข้อมูลกรณีเกิดอุบัติเหตุ
- 2) มีแผนสำรองระยะยาวสำหรับเก็บจดหมายเหตุในรูปแบบต่างๆ ของดิจิทัล

- 3) ให้ผู้ใช้ในประเทศเข้าถึงข้อมูลได้ทุกสถานที่และทุกเวลา (any place and anytime access)
- 4) เพิ่มคุณค่าให้แก่การบริการ (value-added service)
- 5) การเจรจาต่อรองกับสำนักพิมพ์ มีความสำคัญต่อการให้บริการบทความฉบับเต็มผ่านระบบออนไลน์ จึงต้องดำเนินการต่อไป
- 6) การทำแผนงบประมาณและแผนกำลังคนสำหรับดำเนินงานเชิงรุกของ KESLI
- 7) ระบบมีความจำเป็นต้องพัฒนา Wireless digital library (WDL) เพื่อรองรับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารโดยเฉพาะ การให้บริการของห้องสมุดผ่านโทรศัพท์มือถือ บริษัทโทรศัพท์มือถือ บริษัทหนึ่งในเกาหลีจะช่วยดำเนินการพัฒนาเรื่องนี้ให้เป็นจริง ในอนาคตโทรศัพท์มือถือจะถูกนำมาใช้สำหรับการให้บริการของห้องสมุด ใช้สำหรับบันทึกข้อมูล ID นักศึกษาเข้าห้องสมุด การยืม-คืน หนังสือ การสำรองหนังสือ การยืมต่อหนังสือ การสำรองที่นั่งในห้องสมุด โดยการใช้เทคโนโลยี 3D barcode

บรรณานุกรม

- Eun-Ja Shin. **The Effect of Mass Purchase on Document Supply Service at South Korean Medical Libraries.** Sejong University, Seoul, South Korea. Libri, 2008, vol. 58, pp. 257–264. 2008.
- Ho Nam Choi, Eun G. Park. **Preserving perpetual access to electronic journals: A Korean consortial approach.** 12 April 2007. (data as of July 2006).
dusithost.dusit.ac.th/~prisana_mut/eport/retrieval/ch6.doc. December 15, 2554.
- Ken Eason. **Evaluation of the National Electronic Site Licence Initiative.** Serials - Vol.14, no.2, July 2001.
- SUHYEON YOO. **Document Delivery through Domestic and International Collaborations -the KISTI Practice.** 11th Interlending and Document Supply Conference. Korea Institute of Science and Technology Information. 20 October 2009.
- Xiaohua Zhu. **The National Site Licensing of Electronic Resources: An Institutional Perspective.** Journal of Library and Information Studies 9:1 (June 2011) p.51-76.